OSVIT

UDRUŽENJE ROMKINJA

GODIŠNJI IZVEŠTAJ UDRUŽENJA ROMKINJA OSVIT

2025.

OAK FOUNDATION

UN WOMEN

UNITED NATIONS TRUST FUND TO END VIOLENCE AGAINST WOMEN

act ZAJEDNO ZA AKTIVNO GRAĐANSKO DRUŠTVO

Erasmus+

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

Ekumenska inicijativa žena

UVOD

O Udruženju Romkinja Osvit

Udruženje Romkinja „Osvit“ je organizacija koja postoji 20 godina i usmerena je na podršku ženama za izlazak iz kruga nasilja, a posebno Romkinjama. Organizacija je aktivna na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou u Srbiji, i članica je različitih mreža u zemlji i inostranstvu. Kroz organizaciju je do sada prošlo preko 50 osoba, koje su ostale vezane za misiju i prijatelji su Osvita. Trenutno, Osvit ima stalni tim od 10 aktivistkinja, a 4 aktivistkinje su uključene prema projektnim aktivnostima, 20 vršnjačkih edukatora za radionice, i preko 20 volontera. Osvit je članica KOM-a, Mreže žena protiv nasilja, Upravnog odbora Mreže za Evropski ženski lobi, Mreže 1325 i u okviru njih radimo na jačanju i integraciji romske perspektive u rad ženskih organizacija i ženskog pokreta.

Tokom proteklih 20 godina, Osvit je postigao značajne rezultate, od kojih su najistaknutiji sledeći:

Osvit je 2019. godine osvojio prvu nagradu Saveta Evrope za Zapadni Balkan za integraciju Roma i Romkinja u društvo.

Osvit je jedna od prvih organizacija u Srbiji koja je 2018. godine licencirala SOS telefon (još jedna specijalizovana ženska organizacija). To je jedina pojedinačna organizacija u Srbiji koja ispunjava standarde Istanbulske konvencije (telefon otvoren 24/7). To je prvi SOS telefon na romskom jeziku u Evropi. Organizacija je takođe podržala druge ženske organizacije u uspostavljanju SOS telefona i uvođenju romske perspektive u pružanje ove usluge.

Od 2017. godine, Osvit ima akreditovani program podrške za poboljšanje položaja Romkinja, namenjen zaposlenima u institucijama koji dolaze u kontakt sa Romkinjama, pod nazivom “Podrška unapređenju položaja Romkinja”. U okviru ovog programa do sada je održano više od 20 obuka za oko 400 predstavnika institucija i ustanova na teritoriji Srbije.

Tokom 2024. godine Osvit je akreditovao novi program „Zaustavimo dečije brakove“, usmeren na jačanje kapaciteta institucija i organizacija za prepoznavanje, prevenciju i adekvatno reagovanje u slučajevima dečijih brakova. U 2025. godini realizovana su četiri seminara u Nišu, Aleksincu, Zaječaru i Požarevcu, na kojima je učestvovalo ukupno 50 predstavnika relevantnih institucija i organizacija.

Osvit je registrovan kod Ministarstva pravde za pružanje besplatne pravne podrške i pomoći ženama u situacijama nasilja.

Osvit je izgradio veliku mrežu vršnjačkih edukatora i profesora za program zdravog načina života „Y“ u okviru građanskog vaspitanja i vannastavnih aktivnosti. Do sada je sertifikovano 20 vršnjačkih edukatora i 20 profesora koji će nastaviti program.

Osvit se pozicionirao kao značajan akter u temi ranih dečjih brakova. Kao nosilac dva projekta Romske ženske mreže, Osvit je sproveo istraživanje o rasprostranjenosti ranih dečjih brakova u 35 opština u Srbiji. Kao rezultat ovih projekata, u Aleksincu i Nišu je uveden prvi lokalni mehanizam u Srbiji za prevenciju ranih brakova.

Sve naše programe i aktivnosti sprovodimo prateći strateške ciljeve rada i razvoja organizacije za period 2021/2026. koje smo kreirali zahvaljujući podršci fondacija OAK i TRAG.

Strateški ciljevi Osvita:

1. Osnaživanje žena za izlazak iz nasilja

Opšti cilj ovog pravca je: Uz adekvatnu obrazovnu, ekonomsku, psihološku i pravnu podršku žene su osnažene za izlazak iz kruga nasilja.

2. Poboljšanje položaja žena, naročito Romkinja

Opšti cilj ovog pravca je: Informisani i aktivni građani i građanke, mladi, predstavnici institucija, ženske OCD, dovode do smanjenja diskriminacije žena i posebno Romkinja

3. Javne politike i institucionalni okvir za suzbijanje nasilja prema ženama

Opšti cilj ovog pravca je: Monitoring i predlozi politika, edukacije profesionalaca i finansiranje SOS telefona iz lokalnog budžeta dovode do unapređenja zakonodavnog i institucionalnog okvira za rodnu ravnopravnost, nasilje prema ženama i rane dečje brakove.

TEORIJA PROMENE

Naše uverenje je da svaka žena ima pravo na život bez nasilja. Smatramo da to pravo može ostvariti samo u društvu u kome su žene ravnopravne u svim sferama života. Verujemo da se do takvog društva dolazi kada su žene informisane, obrazovane, ekonomski nezavisne, jednom rečju - osnažene da se založe za ostvarenje svojih prava i da izađu iz nasilja. Ovako osnažene žene, koje se rukovode principima tolerancije, otvorenosti i solidarnosti, u stanju su da pruže podršku drugim ženama i da tako zajedničkim snagama doprinesu prekidanju lanca nasilja u društvu.

U stvaranju ovakvog društva, polazimo od svoje lokalne zajednice (Niš), zatim regiona (jug Srbije), a onda i cele zemlje i šireg regiona kroz umreženost sa drugim sličnim organizacijama, naročito ženskim i

romskim. Smatramo da je potrebno da najviše pažnje posvetimo direktnoj podršci ženama koje trenutno imaju iskustvo nasilja, a da se zatim pozabavimo i čitavim društvom – javnošću, stručnjacima i donosiocima odluka. Verujemo da ćemo na taj način doprineti dugoročnoj promeni nabolje.

Istraživanja i praksa pokazuju da je problem nasilja prema ženama u Srbiji i dalje veoma prisutan. Dugogodišnjim radom sa romskom zajednicom, uverile smo se da je položaj Romkinja višestruko otežan. Usled siromaštva, loših uslova života, nedostatka obrazovanja i ekonomske nezavisnosti, u kulturi i porodici sa duboko ukorenjenim patrijarhatom, Romkinje su u dodatnom riziku od nasilja u porodici. Zbog toga smo odlučile da dodatnu pažnju posvetimo ovim ženama, kao i drugima koje su iz različitih razloga višestruko marginalizovane (žene sa invaliditetom i sl.).

Imajući u vidu manjkavosti sistema socijalne zaštite u pružanju podrške ženama sa iskustvom nasilja, u smislu kvaliteta i dostupnosti usluge, smatramo neophodnim da se žene podrže na alternativne načine. Zbog toga smo formirale našu uslugu SOS telefona koji je dostupan 24/7 svim ženama na srpskom i romskom jeziku, i licenciran je u skladu sa najvišim standardima. Zahvaljujući radu ovog telefona, žene iz Niša, južne Srbije ali i cele zemlje mogu da dobiju informacije, psiho-socijalnu podršku, pravnu pomoć kao i upućivanje i pratnju u institucijama. Na ovaj način, reagujemo na nasilje direktnom podrškom ženama.

Svakako smatramo da je, dugoročno gledano, još delotvornije da se nasilje unapred spreči. Zbog toga organizujemo programe prevencije kako bismo opremile žene znanjem i sposobnostima da ne dođu u situaciju nasilja. Putem različitih edukacija, naročito onih prilagođenih ženama iz višestruko marginalizovanih grupa, informišemo i edukujemo žene o njihovim pravima i o nasilju u porodici. Znajući koliko je ekonomska nezavisnost važan faktor za izlazak iz nasilja, podržavamo žene da se (do)kvalifikuju, pronađu zaposlenje ili pokrenu svoj posao.

Smatramo da nasilje nije privatna stvar i da na njegovom suzbijanju treba da radi čitavo društvo. Iz istraživanja i dugogodišnjeg iskustva, shvatile smo da šira javnost nije dovoljno i adekvatno upoznata sa problemom nasilja prema ženama. Zbog toga smo rešile da informišemo i edukujemo građane i građanke o pravima žena, rodnoj ravnopravnosti i problemu nasilja prema ženama, putem kampanja i javnih akcija. Naročitu pažnju posvećujemo mladima, kroz edukacije nastavnog kadra i samih mladih, jer na taj način povećavamo šansu za prevenciju nasilja u budućnosti. Budući da se pokazalo da je ženski pokret i civilno društvo učinilo najviše na polju borbe protiv nasilja prema ženama, nastavićemo da doprinosimo jačanju ženskih organizacija i ženskog pokreta jer upravo one predstavljaju najveći oslonac ženama. Ovo ćemo

činiti podizanjem kapaciteta lokalnih ženskih organizacija, podrškom u formiranju SOS telefona, učešćem u radu ženskih (romskih) mreža, podsticajem mladih žena na aktivizam i sl.

Primetile smo izuzetan nedostatak razumevanja javnosti za otežan položaj Romkinja koji se manifestuje i diskriminacijom, čak i kada su u pitanju stručnjaci koji rade u institucijama odgovornim za suzbijanje nasilja. Sa ciljem da upoznamo javnost sa specifičnostima romske zajednice i položaja žene u takvom okruženju, najpre ćemo uraditi istraživanja o položaju Romkinja, naročito devojčica koje su izložene ranim dečjim brakovima. Putem edukacije stručnjaka iz javnih institucija i organizacija koje se bave suzbijanjem nasilja, želimo da ih senzibilišemo za rad sa Romkinjama i opremimo za primenu pristupa i

praksi koje su inkluzivne i podržavajuće prema ovim ženama i devojčicama. Imajući u vidu izuzetno teške egzistencijalne uslove u romskim zajednicama, otvorene smo i spremne da pružamo i urgentnu humanitarnu pomoć ženama u situacijama kriza kao što su pandemije i prirodne katastrofe.

Problem nasilja prema ženama se može iskoreniti jedino sistemski organizovanim odgovorom. Iako u Srbiji postoje solidni zakoni i normativni okvir za sprečavanje nasilja, uz usvojene međunarodne konvencije, ove mere se slabo primenjuju u praksi. Takođe, neke od mera nisu prilagođene specifičnim okolnostima u kojima žive Romkinje, kao ni dodatnom riziku od ranih dečjih brakova kome su posebno izložene romske devojčice. Zbog toga ćemo zajedno sa drugim ženskim organizacijama i mrežama uticati na to da se, najpre, postojeće politike, zakoni i strategije unaprede tako da uključuju i romsku perspektivu. Zatim ćemo učestvovati u praćenju lokalnih i nacionalnih politika vezanih za rodnu ravnopravnost i nasilje prema ženama kako bismo pozivali donosioce odluka na odgovornost u kreiranju politika i postupanju.

Budući da je naš SOS telefon licenciran, i da je finansiranje usluga socijalne zaštite zakonom decentralizovano i predviđeno iz budžeta lokalne samouprave, lobiraćemo za to da nam se dodele javna sredstva za rad telefona. Verujemo da ćemo na ovaj način obezbediti održivost usluge koja će i u budućnosti biti potrebna ženama. Takođe ćemo lobirati da naši akreditovani programi obuka profesionalaca uđu u redovne programe i planove institucija ključnih za suzbijanje nasilja prema ženama.

Kako bismo postigle promenu koju želimo da vidimo u društvu, radićemo i na jačanju sopstvenih kapaciteta. Posebnu pažnju usmerićemo na jačanje tima, tako što ćemo nastojati da izvršni tim proširimo i obezbedimo im stalno zaposlenje. U narednim godinama nas čeka promena dugogodišnje liderke, te ćemo raditi na tranziciji liderstva kao i na revidiranju upravnog odbora kako bismo obezbedili dobro upravljajne organizacijom. Održavaćemo i dalje unapređivati profesionalni nivo naših usluga i obuka, tako što ćemo obnoviti akreditaciju za stare i akreditovati nove programe obuka. Konačno, radićemo na finansijskoj održivosti uvođenjem institucionalnih i povećanjem budžeta kao i oprobavanjem u novim vidovima finansiranja našeg rada.

GRAFIČKI PRIKAZ TEORIJE PROMENE

VIZIJA

Otvorena, Snažna, Vidljiva, Informisana, Tolerantna Romkinja je ravnopravna

u društvenoj zajednici..

MISIJA

Kroz obrazovnu, ekonomsku, socijalnu, psihološku i pravnu podršku osnažujemo žene za izlazak iz kruga nasilja. Informišemo, edukujemo, podstičemo na aktivizam građane i građanke u cilju smanjenja diskriminacije žena i naročito Romkinja. Utičemo na javne politike i obučavamo javni sektor da bismo doprineli sistemskom odgovoru na nasilje prema ženama i devojčicama i prevenciji ranih dečijih brakova.

U 2024. godini, uz finansijsku podršku OAK i TRAG fondacija, UN Trust Fund-a , UN Women, programa Erasmus+, Ekumenske ženske inicijative i programa AKT-2, kroz realizaciju projekata: „SOS telefon za žene i decu sa iskustvom nasilja na romskom i srpskom jeziku“, „Romkinje liderke u borbi za društvo bez rodno zasnovanog nasilja“, u partnerstvu sa Pravnim fakultetom, „Umreženi u Probono programu za zaštitu ženskih prava“ i u partnerstvu sa organizacijom Luludi iz Severne Makedonije „Romski omladinski radnici za vibrantno gradjansko društvo“, „Nisi sama“ i organizacionim razvojem u

okviru programa „Zajedno za aktivno gradjansko društvo“, uspeli smo da nastavimo kontinuirani rad na zaštiti i promociji prava žena i devojčica iz višestruko marginalizovanih grupa i da ojačamo kapacitete aktivista organizacije.

REZULTATI RADA U 2025. GODINI

• U 2025. godini, SOS telefon je primio preko 700 poziva, a podršku je zatraţilo 107 žena, među kojima su 23 Romkinje i 3 osobe sa invaliditetom. Većina prijava dolazila je direktno od samih žena, što ukazuje na rast svesti o prijavljivanju nasilja.

Putem SOS telefona pruženo je 589 usluga, uključujući informisanje o pravima i procedurama, povezivanje sa institucijama, psihološku i psihoterapijsku podršku, kao i pravno savetovanje. Najčešće prijavljivano nasilje bilo je psihičko (73 slučaja), zatim fizičko (28), ekonomsko (12), dok su digitalno nasilje i diskriminacija zabeleženi u po jednom slučaju.

Psihološku podršku koristilo je 48 korisnica, a više od 50 žena dobilo je besplatnu pravnu pomoć, pri čemu su 4 žene zastupane pred sudom, a 2 su pokrenule postupak pred Alimentacionim fondom.

Tokom 2024. godine Osvit je akreditovao novi program „Zaustavimo dečije brakove“, a u 2025. godini realizovao četiri seminara u Nišu, Aleksincu, Zaječaru i Požarevcu, za ukupno 50 predstavnika institucija i organizacija, čime su dodatno su ojačani lokalni kapaciteti za prevenciju nasilja i pružanje kvalitetnih, kulturno osetljivih usluga Romkinjama.

Grad Požarevac je finansirao realizaciju jednog seminara, što predstavlja prvi slučaj naplate kotizacije za Osvitove edukacije. Ovaj korak jača finansijsku odrţivost organizacije i jasno ukazuje na sve veće priznanje značaja njenog obrazovnog i zagovaračkog delovanja.

U cilju povećanja vidljivosti problema rodno zasnovanog nasilja, Osvit je i ove godine sproveo niz nacionalnih i globalnih kampanja, među kojima su „16 dana aktivizma u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja“, „Jedna milijarda ustaje protiv nasilja nad ţenama – V Day“, kampanje povodom 8. marta – Međunarodnog dana žena, Meseca romskog ženskog aktivizma (8. mart–8. april), Međunarodnog dana SOS telefona (16. maj) i Nacionalnog dana femicida (18. maj).

U okviru ovih aktivnosti realizovani su Osmomartovski marš u Nišu, radionica za uređivanje Vikipedije radi unapređenja digitalne vidljivosti Romkinja, kao i onlajn kampanja pod sloganom

„Niste same“, kao i distribucija informativnog materijala i gostovanja u medijima. Takođe, jedna aktivistkinja Osvita učestvovala je u livestream događaju u okviru globalne kampanje NO MORE, dok je druga govorila je o zaslugama Romkinja kroz istoriju i njihovom doprinosu društvu danas u okviru projekta "Širenje krugova feminističkog znanja" organizacije ŽEKO.

U junu 2025. godine realizovale smo Nacionalnu konferenciju „Romkinje liderke u borbi za društvo bez rodno zasnovanog nasilja“ u Nišu koja je okupil 40 učesnika iz institucija i organizacija civilnog društva iz Niša, Vranja, Aleksinca, Kostolca, Požarevca i Zaječara, i poslužila kao platforma za dijalog, razmenu znanja i jačanje partnerstava između institucija i civilnog društva u izgradnji društva u kojem se poštuju i štite sva ženska prava.

Osvit je aktivna članica više relevantnih radnih i stručnih tela na nacionalnom i lokalnom nivou.

Jedan od posebno značajnih trenutaka bila je uloga Osvita na Evropskoj konferenciji o nasilju u porodici (ECDV) u Barseloni u septembru 2025. godine. Direktorka Osvita, Ana Saćipović, predstavila je rezultate istraživanja o prevalenciji nasilja nad Romkinjama u jugoistočnoj Srbiji na panelu pod nazivom: „Od isključenosti do osnaživanja: Uvidi iz osnovne studije Udruženja Romkinja Osvit u Srbiji“. Ovo učešće obezbedilo je prisutnost glasova Romkinja na evropskom nivou i povećalo vidljivost pitanja Romkinja u međunarodnim političkim i zagovaračkim prostorima. Od 1440 panelista konferencije, panel Osvita je bio najposećeniji. Osvit je prvi SOS telefon u Evropi.

Sastanak Osvita sa odbornicom Grada Niša u februaru 2025. godine predstavljao je važan korak ka institucionalizaciji SOS telefonske linije i dugoročnoj održivosti projektnih usluga kroz predlog izmena lokalne Odluke o socijalnoj zaštiti. U cilju jačanja inicijative, 24.11.2025. godine održan je sastanak sa predstavnicima lokalnih NVO, na kojem je predstavljen nacrt dokumenta, razmotrene sugestije za njegovo unapređenje – posebno u delu usklađivanja sa zakonskom regulativom – i dogovoreni naredni koraci zagovaranja, uključujući sastanke sa odborničkim grupama i upućivanje inicijative nadležnim gradskim organima, uz aktivnu podršku organizacija Protekta, Odbora za ljudska prava Niš i Centra za devojke.

U novembru smo realizovale trodnevnu radionicu posvećenu crowdfundingu, usmerenu na jačanje kapaciteta organizacije za prikupljanje sredstava i razvoj novih modela podrške, u okviru AKT programa.

Organizovale smo okrugli sto pod nazivom „Koliko vredi jedan poziv ako spašava život“ na kome smo predstavile rezultate rada SOS telefona za 2025. godinu i ukazale na važnost multisektorske saradnje sa institucijama i organizacijama u prevenciji i zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja. Okupljeni predstavnici/ce institucija, OCD, stručnjaci/kinje i aktivisti/kinje razmenili su iskustva, identifikovali izazove i izdvojili primere dobre prakse.